

Azərbaycan-Mərkəzi Asiya əlaqələrində yeni kurs

2025-ci ilə qədər tərəflər Trans-xəzər marşrutu üzrə vahid operator yaratmağı, Aktau və Ələt limanlarını inkişaf etdirməyi, gömrük qaydalarını sadələşdirməyi planlaşdırıb. Bu, Qazaxıstan və Azərbaycanın Avrasiya xəritəsində əsas tranzit keçidləri kimi mövqelərini gücləndirir. Bütün bunlar qardaş ölkələrin xoş niyyətindən xəbər verir. Hər iki ölkə son vaxtlar Rusiyaya regionda düşmən kimi baxan Londonla əməkdaşlığı fəal şəkildə inkişaf etdirir.

Bu ilin martında Böyük Britaniyanın Bakıdakı səfirliyi Azərbaycanda ilk Böyük Britaniya hərbi attaşesinin təyin edilməsi barədə məlumat yayıb. O, Gavin Tarbarddır. Qazaxıstan Qazaxıstan Respublikası Müdafiə Nazirliyi ilə Böyük Britaniya Müdafiə Nazirliyi

yi arasında 2025-2026-cı illər üçün Hərbi Əməkdaşlıq Planı imzalayıb. Bundan əlavə, britaniyalılar həm Azərbaycan, həm də Qazaxıstan iqtisadiyyatları üçün əsas olan hər iki ölkənin neft və qaz sektorlarında çoxdan fəaliyyətdədirlər. Bütün bunlar Moskva ilə münasibətlərin nəzərəcarpacaq dərəcədə

soyuması fonunda baş verir ki, bu da Azərbaycana münasibətdə bəzi yanaşmaları üzə çıxarıb.

Nə üçün Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya Rusiyadan üz döndərib? Onlar bundan nə qazanır, Rusiya nə itirir? Bu suallara Milli Tədqiqat Universiteti Ali İqtisadiyyat Məktə-

binin Dünya İqtisadiyyatı və Siyasəti üzrə eksperti Andrey Suzdaltsev cavab verir.

O bildirib ki, Qərb şirkətləri, ilk növbədə Britaniya şirkətləri Azərbaycanda çoxdan fəaliyyət göstərir. "Royal Dutch Shell" İngiltərə-Hollandiya neft-qaz konserninin törəmə şirkəti olan "Shell Business Development Central Asia B.V." bir müddət respublikada fəal fəaliyyət göstərirdi. ABŞ və Britaniya şirkətləri Qazaxıstan və Azərbaycanın enerji sektorundadırlar. Hər iki ölkə Rusiyadan yan keçərək neft logistikası marşrutları qurur. Baxmayaraq ki, Rusiya Xəzər dənizində Azərbaycan donanması üçün müəyyən problemlər yarada bilərdi. Amma Azərbaycanın artan gücü bunu neytrallaşdırdı. Daha da pisi odur ki, bir neçə ölkə Kiyev rejimini dəstəkləmək üçün birləşib. Gürcü tankerləri Azərbaycan neftini Odessadakı terminallara çatdırır. Rusiyadan yan keçən neft tranzit marşrutlarının sayı getdikcə daha çox olacaq. Qazaxıstanda tərəflər arasında neft məhsullarının daşınması ilə bağlı müqavilə

imzalanıb. Bu tranzitdən Bakı böyük dividendlər əldə edəcək. Bir sözlə, postsovet respublikaları mahiyyətə Rusiyaya qarşı müttəfiq olmaq üçün birləşirlər. Onlar buna müstəqillik deyirlər".

Ekspert Rusiyanın imkanlarını şişirtməyi də unutmayıb: "Formal olaraq Azərbaycan Rusiyadan asılıdır, çünki Azərbaycan nefti bizim ərazimizdən keçir. Mən ilk növbədə Bakı-Novorossiysk boru kəmərinə nəzərdə tuturam. O, Azərbaycan neftinin Novorossiysk vasitəsilə Avropaya tankerlə daşınması üçün istifadə olunur. Biz onu bağlaya bilərdik, amma bunu etmirik. Qazaxıstana gəlincə, Rusiya bəlkə də bu respublikanı Çin ekspansiyasından qoruyan yeganə ölkədir. Başqa sözlə, Rusiya mahiyyətə Qazaxıstanın müstəqilliyi və suverenliyi faktorudur. Amma görünən odur ki, həm Azərbaycan, həm də Qazaxıstan son vaxtlar bu amilləri nümayişkarane şəkildə görməzlikdən gəlir". Əlbəttə, politoloq yanlış olduğunu fərqləndirir. Çünki, Rusiyanın imperiya düşüncəsi onu reallığı qəbul etməyə imkan vermir. Qazaxıstanla Azərbaycan arasında xüsusi əlaqələr təkcə iqtisadi deyil. Bu, həm də ortaq geosiyasi oriyentasiyaları ehtiva edir.

Qazaxıstanla Azərbaycan arasında birliyin Rusiya üçün hansı nəticələri ola bilər?

Qazaxıstanla Azərbaycan arasında çoxdan xüsusi münasibətlər var. Bu həm də ondan irəli gəlir ki, Qazaxıstanın bu gün dünya okeanına çıxışı yalnız Azərbaycandan, Xəzər dənizi vasitəsilə var. Xəzəryanı ölkələr son zamanlar Rusiyaya qarşı çıxırlar. Təkcə İngiltərə və ABŞ-in deyil, Türkiyənin də təsirini qeyd etmək lazımdır. İlham Əliyevin Astanaya səfərinin Düşənbə sammitindən az sonra baş tutması əlamətdardır. Düşənbədə başlanan müzakirələr Astanada davam edib. Qazaxıstan və Azərbaycan vasitəsilə Çin və Avropanı birləşdirmək üçün Orta

Dəhliz sazişi lazımdır. Rusiya isə bu layihədən kənarda qalıb.

II Qarabağ müharibəsi zamanı Qazaxıstanın Azərbaycana dəstək verməsi təsadüfi deyildi. Astananın Bakı üçün möhtəşəm iqtisadi planları var. Amma Qazaxıstanın ilk növbədə iqtisadi maraqları, Azərbaycanın isə geosiyasi maraqları var. Londonun təsiri sözsüz ki, əhəmiyyətlidir, lakin Türkiyənin bütün türk xalqlarının birləşməsinə olan təsiri və dəstəyi də nəzərə alınmalıdır. Türkiyə mediası türk xalqlarının ittifaqda birləşmək vaxtının gəldiyini, konturlarının hər keçən gün daha da aydınlaşdığını bəyan edir. Bu da öz növbəsində Rusiyanın maraqlarına meydan oxuyur. Beləliklə, Rusiya indi təkcə ABŞ və Avropanın deyil, həm də Türkiyənin və onun Turan ideyasının çağırışları ilə üzləşir. Postsovet respublikaları ilə Rusiyanın münasibətləri getdikcə pragmatik və dostluqdan formal xarakterə çevrilir.

V.VƏLİYEV